

Analyysi

Eevi Heikkinen

”Editoin julkaisua, juttua ja kirjoittajaa” Tapaustutkimus featurejutun käsittelevästä ja viimeistelevästä editoinnista

Suomalaisessa sanoma- ja aikakauslehdissä yksilöllinen työtapa on ollut pitkään valtavirtaa (Helle 2011, 169). Toimittaja on tehnyt juttunsa alusta loppuun pitkälti itse, ja lehden suunnittelun ja juttujen editoinnin rooli on ollut vähäinen (Töyry ym. 2008, 17). Internetin roolin vahvistuessa 2000-luvulla lehdissä jouduttiin kuitenkin enenevässä määrin pohtimaan, kuinka selviytyä uudeltaisessa ympäristössä (Väliverronen 2011b, 27). Kilpailu yleisöistä on pakottanut toimitukset muun muassa selvittämään kuluttajien toiveita entistä tarkemmin (Väliverronen 2011a, 7).

Toiminnan keskiöön on noussut lukijoiden kiinnostuksen herättäminen ja tarpeisiin vastaaminen. Lukijalähtöisyyden lisääminen on tarkoittanut journalistisen työn suunnitelmallisuuden kasvattamista: juttujen muotoon ja esitystapaan on alettu kiinnittää aiempaa enemmän huomiota. Lukijalähtöisyyden tavoitteet ovat vaikuttaneet pitkään aikakauslehdissä, ja sittemmin ne ovat tulleet keskeisiksi myös sanomalehdissä. (Helle 2011, 5, 36–37.)

Tämä on tarkoittanut siirtymää yksilöllisestä työtavasta kohti niin sanottua suunnittelevaa ja editoivaa työtapaa (Töyry ym. 2008 17–20; Helle 2011, 5). Uuden työtavan tärkein tavoite on laadun parantaminen, sillä juuri siitä on tullut aiempaa keskeisempi kilpailutekijä mediemarkkinoilla. On esitetty, että laadukkuuteen panostava ja erilaistumiseen pyrkivä journalismi on yksi keskeisistä mediemarkkinastrategioista (Greenberg 2016, 2, 8–9).

Laadun takaajaksi nousee editoija, ja editoinnin on kuvattu olevan yksi aikakauslehtien keskeisistä kilpailun keinoista (Töyry ym. 2008, 14). Editointi ja laadun varmistaminen ulottuvat lehden kokonaisuuden organisoimisesta yksittäisten juttujen yksityiskohtaiseen tarkasteluun (emt.). Editoinnin onkin sanottu merkitsevän keinoja, joilla journalistinen sisältö tarjotaan lukijoille mahdollisimman kiinnostavassa muodossa (emt.). Esimerkiksi Suomen tietotoimisto (STT 2021) kirjoittaa seuraavasti: editoinnin tarkoituksena on saada lukijalle mahdollisimman hyvä juttu.

Tutkimuksessa editoinnin roolia on tarkasteltu vain vähän (esim. Vandendaele 2017, 20–21), vaikka sen rooli suomalaisessa mediassa on viime aikoina korostunut aiempaan nähden ja anglo-amerikkalaisten maiden lehdissä tällainen moniportaisempi, editoiva työtapa on ollut jo pidempään kulttuurinen normi (esim.

Esser 1998, 378–379; Töyry 2011, 147). Journalistinen editointi jää usein näkymättömiin, ja on varsin tavallista, ettei jutun editoineen journalismin ammattilaisen nimeä julkaista jutussa. Editoinnin tutkiminen tekee näkyväksi journalistisia työtapoja ja valintoja ja mahdollistaa niistä oppimisen. Kuinka toteutetaan laadukasta ja kilpailukykyistä journalismia ajassa, jossa mediayhtiöt ovat yhä kovemmassa kilpailutilanteessa?

Katson editoinnin tämän analyysin puitteissa toiminnaksi, jonka tarkoituksena on tekstiä muokkaamalla tuottaa lukijalle kiinnostava, laadukas ja viestinnällisesti onnistunut journalistinen juttu, joka on linjassa julkaisuorganisaation periaatteiden ja ohjeiden kanssa. Editointi on editoijan ja toimittajan välistä yhteistyötä, joka ulottuu läpi journalistisen prosessin (ks. Töyry 2011, 147).

Tässä analyysissä tarkastelen yhden featurejutun editointiprosessia eli sitä, kuinka editoijan ja toimittajan välisen editointiprosessin tuloksena juttu muovautuu julkaisuvalmiiksi. Tarkastelun kohteena on *Helsingin Sanomien* Kuukausiliitteessä helmikuussa 2021 julkaistu Rotuteorioiden suurmaa -juttu, jonka on kirjoittanut toimittaja Jussi Sippola ja editoinut liitepäällikkö Lauri Malkavaara.

Aineisto ja analyysi

Tutkimuksen aineisto koostuu valitun feature-artikkelin useista tekstiversioista jutun kirjoitus- ja editointiprosessin varrelta sekä toimittajan ja editoijan haastatteluista. Tarkastelun kohteena oleva Rotuteorioiden suurmaa -juttu käsittelee ruotsalaisen aivotutkija Gustaf Retziuksen 1800-luvun lopulla Suomesta viemiä kalloja. Kalloja mittaamalla tutkijan tarkoituksena oli määritellä suomalaisten paikka rotujen joukossa. Jutun laajempi näkökulma koskee rotuteoria-ajattelua ja eri aikoina vallineita käsityksiä suomalaisuudesta erityisesti suhteessa ruotsalaisuuteen. Jutun viimeistelty versio on pituudeltaan reilut 26 400 merkkiä.

Aineistossa on kaikkiaan viisi tekstiversiota, joista neljä kattaa senhetkisen jutun tekstin kokonaisuudessaan ja yksi käsittää pelkästään jutun lopetuksen. Editoiija ja toimittaja työstivät juttua jakamalla toisilleen verkossa tekstiversioita, joita he olivat vuoroin editoineet ja kirjoittaneet eteenpäin sekä kommentoineet. Lisäksi he kävivät aiheesta keskusteluja viestitse ja puhelimitse. Tutkijalla oli täysi pääsy tekstiversioihin kommentteineen. Editoiija ei tavallisesti perustellut toimittajalle tekemiään muutoksia.

Tekstiaineiston analysoimisessa hyödynsin versioanalyysiä, joka on medialogistiseen tutkimusperinteeseen pohjautuva menetelmä (Perrin 2013a, 60; 2013b). Siinä versioiden vertailun perustana on tekstianalyysi (Perrin 2013a, 66) ja erityisesti materiaaliset erot tekstiversioiden välillä (Grésillon ja Perrin 2014). Menetelmän usein käytetty muunnos vertailee tekstiversioita ennen ja jälkeen muuttamisprosessien (Perrin 2013a, 66). Kyseisillä prosesseilla viitataan kirjoittamisessa tapahtuvaan tekstien uudelleentarkasteluun ja sen pohjalta toteutettuihin muutoksiin tai paranteluihin.

Versioanalyysissä tarkastelin juttuversioiden välillä tekstipinnassa tapahtuneita muutoksia ja jaottelin ne laadullisesti. Aloitin aineistoanalyysin käymällä läpi jutun tekstiversiot kronologisessa järjestyksessä. Edetessäni versioista toiseen vertasin aina käsillä olevaa tekstiä sitä edeltäneeseen versioon. Hyödynsin tekstiin tehtyjen muutosten eli interventtioiden merkitsemisessä Astrid Vandendaelen, Ludovic De Cuyperen ja Ellen Van Praetin (2015) jaottelua *korvauksiin, lisäyksiin, poistoihin* ja

siirtoihin. Tekstissä poistoa merkitsi konkreettisen tekstin osan ja sen merkityksen poistuminen, lisäystä vastaavasti ilmaantuminen. Siirrossa tietty tekstin osa merkityksineen vaihtoi paikkaa, ja korvauksessa tietty ilmaisu oli vaihdettu toiseen, merkitykseltään alkuperäistä lähellä olevaan ilmaisuun.

Versioanalyysillä on rajoituksensa, ja toisten menetelmien soveltaminen sen rinnalla on suositeltavaa, kun käsiteltävästä aiheesta halutaan tietää syvemmin (Perrin 2013a, 66). Kokonaisuuden ymmärtämisen kannalta on olennaista tarkastella kirjoittamisen sosiaalista ulottuvuutta ja kontekstiin liittyviä tekijöitä, ja usein käytetty ratkaisu on hyödyntää rinnalla haastatteluun perustuvia menetelmiä (Haapanen 2018, 48–51). Versioanalyysissä syntyneisiin havaintoihin hain syvyyttä ja perusteluja retrospektiivisillä puolistrukturoiduilla teemahaastatteluilla, joissa hyödynsin stimuloitua mieleenpalauttamista.

Puolistrukturoitu haastattelu sopi parhaiten menetelmäksi, sillä tarkoitukseni oli paljastaa editoinnin hiljaista tietoa. Puolistrukturoidulla haastattelulla voidaan tarkastella tiettyjä ilmiöön liittyviä aiheita ja samalla jättää tilaa haastateltavien omille merkityksenannoille (Galletta ja Cross 2013, 24). Teemahaastattelu on yksi puolistrukturoidun haastattelun tunnetuimmista muodoista (Ruusuvoori ja Tiittula 2005), jossa haastattelu kohdennetaan tiettyihin keskeisiin teemoihin, jotka jäsentävät haastattelua yksityiskohtaisten kysymysten sijaan (Hirsjärvi ja Hurme 2017, 47–48). Rakensin teemahaastatteluja varten haastattelurungon aiemmin tekemääni versioanalyysiin perustuen.

Retrospektiivisessä haastattelututkimuksessa keskeinen virheiden lähde on ihmisen muisti, minkä vuoksi muistelua on hyödyllistä tukea ja virkistää. Stimuloidussa mieleenpalauttamisessa hyödynnetään muistamisen tukena stimulanttia, esimerkiksi videonauhoitteita, litteroituja haastatteluja tai muita vastaavia apuja (Haapanen 2017, 4, 28). Käytin stimulantteina tekstiversioiden katkelmia muutoksineen. Kirjalliset tuotokset sopivat hyödynnettäväksi etenkin tilanteissa, joissa ne sisältävät tallennettuja korjauksia tai muutoksia (Gass ja Mackey 2016, 44).

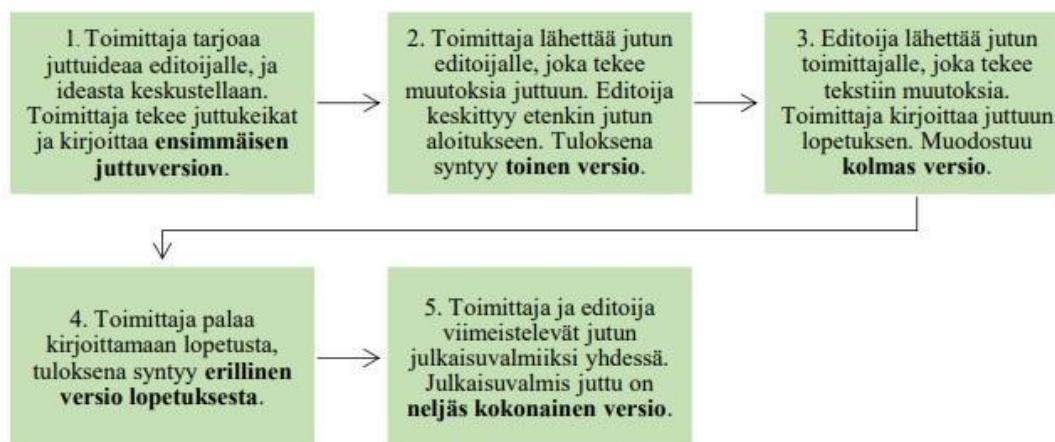
Haastatteluissa käsiteltiin kunkin version kohdalla ensin version tekoprosessia ja sitten yksittäisiä editointeja eli editointiesimerkkejä. Editointiesimerkeistä keskusteltaessa hyödynsin stimuloitua mieleenpalauttamista näyttämällä Google Docsista jutun tekstiversioita ja niitä interventioita, joista kulloinkin keskustelimme. Haastattelin toimittajan ja editoijan erikseen Zoom-kokoussovelluksessa.

Haastattelujen analyysissä teemoittelin aineistoa toisaalta suhteessa kronologiseen jutun kirjoitus- ja editointiprosessiin hahmottaakseni sen kokonaisuutta ja toisaalta suhteessa suhteessa jutun eri osiin, kuten aloitukseen ja lopetukseen, saadakseni käsityksen niiden editoimisen erityispiirteistä. Tulkitsin haastatteluissa ilmenneitä havaintoja interventioiden perusteista hyödyntäen Astrid Vandendaelen (2017; 2018) tuotantokriteereitä, jotka esittelen tarkemmin toisessa käsittelyluvussa.

Featurejutun editointiprosessin vaiheet

Kuviossa 1 esitellään jutun editointiprosessin kronologisesti etenevä vaihemalli. Keskityn tässä analyysissä erityisesti vaiheisiin kaksi ja neljä eli käsittelevään ja viimeistelevään editointiin. Käsittelevässä editoinnissa varmistetaan, että jutun sisältö ja käsittelytapa vastaavat jutulle asetettuja vaatimuksia ja tavoitteita, ja tehdään kielenhuoltoa, kun taas viimeistelevä editointi hienosäätää juttua esimerkiksi taiton

osalta juuri ennen julkaisua (Töyry ym. 2008, 15, 19). Muista vaiheista voi lukea tarkemmin pro gradu -tutkielmastani.



Kuvio 1. Juttuprosessin vaiheet

Ensimmäisessä vaiheessa toimittaja ehdotti editoijalle aihetta, ja sen toteutuksesta keskusteltiin. Keskusteluissa suunniteltiin muun muassa sisältöä, rakennetta, aloitusta ja lopetusta. Toimittaja kävi juttukeikoilla, hioi yhdessä editoijan kanssa edellä mainittuja jutun piirteitä ja kirjoitti jutun. Juttuun tuli yhteensä seitsemän jaksoa eli kohtausta, jotka usein erotellaan tekstissä joko väliotsikoin tai anfangerein eli suurikokoisilla alkukirjaimilla, kuten Kuukausiliitteessä. Ensimmäinen editoijalle jaettu versio ei ollut loppuun saakka kirjoitettu, vaan versiosta puuttui lopetus, jonka toimittaja aikoi kirjoittaa myöhemmin.

Ensimmäinen editointikerta eli toinen versio

Ensimmäisen juttuversion valmistuttua toimittaja lähetti tekstin editoijalle. Editoija kertoi haastattelussa tekstien editoinnin yleisesti alkavan jutun nopealla läpiluvulla, minkä jälkeen hän alkaa tarkastella tekstiä lausetasolla, alusta kohti loppua. Editoija sanoi kiinnostävänsä huomiota etenkin tekstin ”kulkemiseen” eli sujuvaan ja miellyttävään lukukokemukseen, ”lukemisen iloon”. Tällä editoija tarkoitti pyrkimystä siihen, että lukija tahtoi jatkaa lukemistaan aina tekstinosasta toiseen. Editoija teki interventioita eli korvauksia, lisäyksiä, poistoja ja siirtoja kaikkiaan vajaat sata.

Toisessa tekstiversiossa muutokset painottuivat jutun alkupuolelle. Ensimmäisen jakson, johon kohdistui lukumääräisesti eniten interventioita, aloituksessa painottuvat korvaukset. Editoija kertoi, että juttujen aloitukset ovat hänelle erityisen tärkeitä. Aloituksen tekemiään korvauksia editoija perusteli luettavuuden parantamisella ja informaation karsimisella. Editoija muutti jutun aloitusta seuraavan esimerkin mukaisesti. Esimerkeissä alkuperäinen versio on laatikon vasemmalla puolella ja editoitu versio oikealla. Muutetut kohdat on merkitty erikseen lihavoimilla.

Aivot näyttävät olevan hyvässä kunnossa yli sata vuotta kuoleman jälkeen.	Aivot näyttävät olevan hyvässä kunnossa, vaikka kuolemasta on yli sata vuotta.
--	---

Editoija kertoi korvauksen syyksi pitkän päälauseen selkeyttämisen pää- ja sivulauseeksi jakamisella. Myös ”vaikka” -sanalla oli oma erillinen merkityksensä: editoija koki sen nostavan aloituksen ”ajatusta”. Kuluneista vuosista huolimatta esille tuodut aivot olivat yhä kunnossa, eli niiden säilöntä oli onnistunut.

Ensimmäiselle editointikierrokselle tunnuksenomaista olivat myös toisen jakson poistot ja lisäykset. Editoija kirjoitti itse uuden kokonaisen ja erilliseksi kappaleeksi erotetun virkkeen toiseen jaksoon:

<p>Kirkkoherran kutsusta Pälkäneen kirkolle on saapunut joukko ihmisiä, jotka haluavat puhua ruotsalaisten viemistä pääkalloista. Paikalla on arkkitehti Lindholmin lisäksi vastaava kunnanjohtaja Anitta Hietaniemi, kunnanvaltuutettu Jyri Kankila, kunnanhallituksen entinen puheenjohtaja ja pitäjänneuvos Matti Simola ja kokoomuksen kansanedustaja Pauli Kiuru. Matti Simolan suku on asunut Pälkäneellä 1670-luvulta lähtien.</p>	<p>Kirkkoherran kutsusta Pälkäneen kirkolle on saapunut joukko ihmisiä, jotka haluavat puhua ruotsalaisten viemistä pääkalloista. Paikalla on arkkitehti Lindholmin lisäksi vastaava kunnanjohtaja Anitta Hietaniemi, kunnanvaltuutettu Jyri Kankila, kunnanhallituksen entinen puheenjohtaja ja pitäjänneuvos Matti Simola ja myös kokoomuksen kansanedustaja Pauli Kiuru. Tämä on arvovaltainen joukko, ja onhan asiakin tärkeä. Matti Simolan suku on asunut Pälkäneellä 1670-luvulta lähtien.</p>
---	--

Interventiolle paljastui useampi peruste. Editoijan mukaan kyseisessä kohdassa olennaista oli kertojan äänen astuminen esiin tekstissä. Toisaalta editoija pyrki virkkeen lisäämisellä korostamaan, ”nostamaan” tekstissä kuvaillun tilanteen luonnetta. Lisäksi kohdan tarkoituksena oli toimia lukemista sujuvoittavana siirtymänä kahden sitä ympäröivän kappaleen välillä.

Seuraava neljännestä jaksosta valittu esimerkki käsittelee poistoa virkkeen keskellä:

<p>Nelihenkinen ruotsinsuomalaisten ryhmä kokosi vuonna 2018 vetoomuksen, jonka allekirjoitti yli 30 ruotsinsuomalaista. Monilla oli juuria niillä paikkakunnilla, joilla Gustaf Retzius teki kaivauksiaan. Joulukuun 19. päivä 2018 vetoomus jätettiin Karoliiniselle instituutille, mutta sen jälkeen asia ei ole mainittavasti edennyt. Lyyran mukaan tilanne ei etene, koska asia on instituutille niin arka.</p>	<p>Ruotsinsuomalaisten ryhmä kokosi vuonna 2018 vetoomuksen, jonka allekirjoitti yli 30 ruotsinsuomalaista. Monilla oli juuria niillä paikkakunnilla, joilla Gustaf Retzius teki kaivauksiaan. Joulukuun 19. päivä 2018 vetoomus jätettiin Karoliiniselle instituutille, mutta sen jälkeen asia ei ole mainittavasti edennyt. Lyyran mukaan tilanne on instituutille niin arka.</p>
--	---

Editoijan mukaan poiston tarkoituksena oli vähentää toisteisuutta, jotta juttu ”etene tiukasti koko ajan kohti seuraavaa asiaa”. Alkuperäisessä kohdassa editoijan mukaan toistettiin sama asia toisin sanoin eikä edetty yhdestä asiasta heti seuraavaan.

Editoija teki jutun loppupuolelle muutaman lisäyksen, jotka erottuivat muista tehdyistä interventioista, sillä ne olivat puhtaasti editoijan omia lisäyksiä, jotka saattoivat sisältää uutta tietoa ja olla virkkeenkin mittaisia. Seuraavassa esimerkissä kuudennesta jaksosta editoija on lisännyt tekstiin kokonaan uuden lauseen:

<p>Kun Haminassa syntynyt Ester Toivonen valittiin Miss Euroopaksi vuonna 1934, häntä juhlittiin ”suomalaisen rodun pelastajana”. Suomen Kuvalehti julkaisi lokakuussa 1934 Toivosesta kertovan artikkelin, jonka otsikko oli ”Me emme ole mongoleja”. Kun Gustaf Retzius kuoli heinäkuussa 1919, Uuden Suomen Iltalehti julkaisi nekrologin, jonka lopussa todettiin: ”Näissä tutkimuksissaan prof. Retzius ensimmäisenä pätevästi kumosi sen olettamuksen, että suomalaiset olisivat mongoleja...”</p>	<p>Kun Haminassa syntynyt Ester Toivonen valittiin Miss Euroopaksi vuonna 1934, häntä juhlittiin ”suomalaisen rodun pelastajana”. Suomen Kuvalehti julkaisi lokakuussa 1934 Toivosesta kertovan artikkelin, jonka otsikko oli ”Me emme ole mongoleja”. Armi Kuuselan valinta Miss Universumiksi vuonna 1952 nosti antoi suomalaisille yhä lisää itsetuntoa. Kun Gustaf Retzius kuoli heinäkuussa 1919, Uuden Suomen Iltalehti julkaisi nekrologin, jonka lopussa todettiin: ”Näissä tutkimuksissaan prof. Retzius ensimmäisenä pätevästi kumosi sen olettamuksen, että suomalaiset olisivat mongoleja...”</p>
--	--

Editoijan mukaan kyseiseen kohtaan tekstissä oli hyvä saada ”jotain lisää”, sillä siinä kerrottiin ikään kuin ”nopeasti” historiallista tietoa, eli kohta sisälsi lukijalle paljon omaksuttavaa suhteellisen pienessä määrässä tekstiä. Lisäyksen tarkoitus oli vaikuttaa tekstiin sen lukemista keventämällä. Editoiija ajatteli, että lisäys oli myös kyseiseen kohtaan sisällön kannalta olennainen: koska Miss Eurooppa Ester Toivonen mainittiin, täytyi hänen rinnallaan mainita myös Miss Universum Armi Kuusela. Editoiija hyödynsi omaa tietouttaan ja näkemystään editoidessaan ja kirjoitti lisäyksen, joka sisälsi yksityiskohtaista tietoa tekstissä käsiteltävästä aihepiiristä. Lisäykseen jäi vielä tässä vaiheessa ylimääräinen sana ”nosti”, joka tuli poistetuksi myöhemmin.

Editointinsa jälkeen editoiija palautti jutun takaisin toimittajalle. Seuraavaksi toimittaja teki itse muutoksia juttuun ja kirjoitti samalla sen lopetuksen, mikä merkitsi kolmatta juttuversiota. Toimittajan muutokset koskivat pitkälti jutun faktoja. Hän kuvasi haastattelussa jutun tiedonhankintaprosessin olleen tuolloin vielä käynnissä. Toimittaja kirjoitti jutun lopetuksesta vielä yhden erillisen version, johon hän teki vähäisen määrän muutoksia.

Viimeistelty juttu eli neljäs versio

Toimittajan kirjoitettua jutun lopetuksen editoiija ja toimittaja viimeistelivät artikkelin julkaisua varten. Viimeisen vaiheen editointi tehtiin pääosin toimitusjärjestelmässä, jossa molemmat pystyivät tarkastelemaan ja muokkaamaan juttua. Lopuksi editoiija työskenteli printtitaitossa. Juttuun tuli tässä vaiheessa yksi jakso lisää, kun lopetus jaettiin muiden muutosten myötä kahteen osaan eli juttuun tehtiin kahdeksas jakso.

Neljänten versioon tehtiin huomattavasti enemmän interventioita kuin aiempiin, yhteensä reilut 230 kappaletta. Interventiot olivat pääasiassa pieniä ja koskivat usein vain sanaa tai sanaparia. Tekstiin tehtiin paljon pieniä poistoja, ja editointikerta olikin poistovoittainen. Editoiija teki esimerkiksi seuraavan poiston toisesta jaksosta:

<p>”Toisaalta tämä on vanha juttu, mutta toisaalta täällä on paljon vanhoja sukuja, joiden jäseniä on haudattu tänne. Kyllähän nykyäänkin on hautarauha, ja jos sitä rikkoo, saa rangaistuksen. Miksi niiden kallojen pitää olla siellä Karolinskan hyllyissä. Eikö niitä voisi palauttaa?” Kempainen kysyy.</p>	<p>”Tämä on vanha juttu, mutta toisaalta täällä on vanhoja sukuja, joiden jäseniä on haudattu tänne. Nykyäänkin on hautarauha. Miksi niiden kallojen pitää olla siellä Karolinskan hyllyissä. Eikö niitä voisi palauttaa?” Kempainen kysyy.</p>
---	---

Editoija perusteli muutosta sillä, että lukija todennäköisesti ymmärtää hautarauhan käsitteen joko entuudestaan tai viimeistään asiayhteydestä. Korostettu kohta katsottiin siten itsestäänselvyydeksi, joka voitiin karsia pois tekstistä. Huomionarvoista on, että poisto tehtiin haastateltavan sitaattiin ja sen keskivaiheille. Tätä voi pitää yllättävänä suhteessa siihen, mitä siteerauksesta opaskirjallisuudessa yleisesti ohjeistetaan, jos kohta työtapana on linjassa aiemman siteeraustutkimuksen havaintojen kanssa (Haapanen 2017).

Kolmannessa jaksossa editoija teki seuraavan poiston:

<p>Ruotsalaisen rotuajattelun taustalla oli myös kivulias tapahtumasarja vuodelta 1809. Silloin Ruotsi menetti Suomena tai Itämaana tunnetun osan Venäjälle. Ruotsissa alkoi vahvistua ajatus, jota tietoisesti myös rakennettiin historiankirjoituksen keinoin: että Suomi ei oikeastaan koskaan ollutkaan osa ”aitoa Ruotsia”. Suomalaisethan olivat kokonaan eri rotua.</p>	<p>Ruotsalaisen rotuajattelun taustalla oli myös kipeä tapahtumasarja vuodelta 1809. Ruotsi menetti Suomena tai Itämaana tunnetun osan Venäjälle. Ruotsissa alkoi vahvistua ajatus, jota myös rakennettiin historiankirjoituksen keinoin: että Suomi ei oikeastaan koskaan ollutkaan osa ”aitoa Ruotsia”. Suomalaisethan olivat eri rotua.</p>
---	--

Editoijan mukaan poisto oli tekstin ”parantamista”. Tekojen tarkoituksellisuus tulee hänen mukaansa ilmi jo itsessään verbistä ”rakentaa”, joten sanan poistaminen oli siksi toiston vähentämistä.

Editoinnit painoutuivat hieman jaksoihin kuusi ja seitsemän. Kyseisiin jaksoihin toteutettiin eniten korvauksia, joka oli tässä versiossa poistojen jälkeen toiseksi yleisin interventiotyyppi. Version korvauksille tyypillistä oli, että ne lyhensivät ilmaisuja eli tiivistivät tekstiä. Kuudenteen jaksoon editoija teki esimerkiksi seuraavanlaisen muokkauksen:

<p>Rooli rotubiologian airuena myös auttoi [vuonna 1922 Uppsalaan perustetun Rotubiologian instituutin johtaja Herman] Lundborgia, joka pyrki aktiivisesti Saksan natsien suosioon. Suomalaisen ja ruotsalaisten pariutumista Lundborg ei katsonut hyvällä.</p>	<p>Rooli rotubiologian airuena auttoi Lundborgia, joka pyrki Saksan natsien suosioon. Suomalaisen ja ruotsalaisten pariutumisesta Lundborg ei pitänyt.</p>
--	---

Editoija piti alkuperäistä ilmaisua fraasin kaltaisena kielenkäyttönä ja perusteli korvausta sanoen, että kyseisen kaltaiset erikoisemmat ilmaisut ovat raskaslukuisempia ja vaikeammin ymmärrettäviä. Editoijan mukaan niitä tulee käyttää lähinnä tilanteissa,

joissa lukija tahdotaan pysäyttää tekstin äärelle. Epätavalliset ilmaisut keräävät huomiota, joten niitä ei kannata käyttää, kun on tarkoitus pysyä ja edetä asiassa.

Toimittaja teki viimeisen vaiheen editoinnissa paljon faktantarkistamista, osin editoijan pyynnöstä erityisesti tämän kirjoittamien lisäyksiin liittyen. Faktantarkistuksen tuloksena toimittaja teki muun muassa uutta tietoa sisältäviä lisäyksiä, joita tuli hänen mukaansa läpi tekstin. Toimittajan huomion keskiössä oli viimeisellä editointikerralla se, sanottiinko jutussa kaikki oleellinen. Jutun aloitusjakson suurin muutos koski tarinaa aivotutkija Retziuksen aivojen kohtalosta hänen kuolemansa jälkeen. Toimittaja poisti versiosta aiemman tarinanpätkän, jonka tilalle lisättiin uusi:

<p>Kun Retzius kuoli vuonna 1919, aivot otettiin talteen ja hänen vaimonsa säilytti niitä pariskunnan kodin ruokapöydällä. Anna Retzius saattoi vitsailla vierailleen, että nyt voimme mitata Retziuksen aivot hänen omilla metodeillaan.</p>	<p>Kun Retzius sitten kuoli vuonna 1919, hänen patologiystävänsä poisti tiedemiehen aivot Retziuksen perheen ruokapöydällä. Kesken operaation vaimo Anna Hierta-Retzius tuli ruokasaliin ja muistutti patologia säilömään miehensä aivot Retziuksen omien metodien mukaisesti.</p>
--	---

Toimittaja kertoi kuulleensa alkuperäisen tarinan juttukeikallaan Karoliinisessa instituutissa, mutta faktantarkistuksen aikana todenneensa tarinan olleen kärjistetty ja virheellinen. Uusi ja toimittajan mielestä parempi tarina perustui historiallisiin lähteisiin. Editoiija korosti tutkimushaastattelussa, että uusi tarinanpätkä toimi aiempaa paremmin huomion kaappaajana, ”lukijan kanssa flirttailuna”. Muutos voidaan luokitella sekä poistoksi että lisäykseksi, sillä kohdan informaationsisältö muuttui merkittävästi.

Editointiprosessi uutisten tuotantokriteerien näkökulmasta

Tässä luvussa tarkastelen analysoimaani editointiprosessia suhteessa Astrid Vandendaelen laatimiin tuotantokriteereihin. Laajasti editointia tutkinut Vandendaele (2018; 2017) esittelee toimitussihteerien työtä uutiskontekstissa käsittelevissä tutkimuksissaan käsitteen *uutisten tuotantokriteerit (production values)*. Ne ovat ikään kuin ohjenuoria, joita toimitussihteerit käyttävät editoidessaan juttuja pyrkimyksensä tehdä niistä houkuttelevia, virheettömiä ja uskottavia (Vandendaele 2018, 268, 270–271). Vandendaele (2018) laati ensin alustavat tuotantokriteerit, joita hän myöhemmässä tutkimuksessa kehitti eteenpäin¹. Kuviossa 2 on esitetty tarkennettujen kriteerien keskeinen sisältö:

<p>Tarkennettu tuotantokriteeristö:</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Lukija: kaikkien muutosten taustalla oleva yleinen kriteeri 1. Kieli: Oikeakielisyys ja kielen tarkkuus 2. Faktat: Tietojen ja lähteytyksen paikkansapitävyys 3. ”Rytmi”: Artikkelin ja lehden graafinen sujuvuus tai ”flow” 4. Rakenne: Lause- ja jutturakenne, uutisissa ylösalainen pyramidi 5. Tyyllisopimukset: Toimitussihteerin työssä julkaisukohtaiset tyyli- ja kielisopimukset sekä taittосуunnittelijan työssä julkaisukohtaiset sopimukset muotoilusta ja grafiikasta 6. Tyyli: Kielivalinnat mukaan lukien yksilölliset mieltymykset 7. Ulkoasu: Muotoilu ja visuaalinen puoleensavetävyys mukaan lukien yksilölliset mieltymykset

Kuvio 2: Uutisten tarkennetut tuotantokriteerit (Vandendaele 2017, 113)

Keskeinen johtopäätökseni on, että editoinnissa tuotantokriteerien hyödyntämiseen vaikuttavat olennaisesti editointiprosessin ajallinen ja sosiaalinen ulottuvuus. Toisin sanoen editoinnin keskeiseen päämäärään vaikuttaa journalistisen prosessin vaihe ja itse editointiin editoijan ja kirjoittajan välinen vuorovaikutus.

Käsittelevässä editoinnissa huomio on avainkohdissa ja rajauksen hiomisessa

Rotuteorioiden suurmaa -jutun käsittelevä editointi suuntautui kokonaisuuksiin: avainkohtien hiomiseen ja jutun rajauksen tarkentamiseen. Tutkimushaastattelussa editoija piti tärkeimpänä editointikohteena jutun aloitusta ja lopetusta sekä hyvää suomen kieltä, etenkin aikapaineessa. Tämän saattoi havaita myös analysoiduista tekstiaineistoista. Ensimmäisessä editoidussa tekstiversiossa interventiot painottuivat suurelta osin aloitukseen, jonka ensimmäiset kappaleet säilyivät myöhemmin koskemattomina. Jutun aloitus on kohta, jossa jutun silmäily muuttuu toivottavasti lukemiseksi ja on siksi eniten editoitu kohta (Vandendaele ym. 2015, 368). Analyysini vahvistaa aiempaa havaintoa siitä, että jutun aloitukseen suunnataan editoinnissa paljon huomiota ja että aloituksen merkityksen ajatellaan olevan suuri lukijoiden huomion vangitsemisessa. Lopetuksen editoinnin keskeisyyttä kuvastaa se, että editoija luonnehti jutun päätösvirkkeeseen liittynyttä siirtoa ja siitä seurannutta kappalerakenteen muutosta ”melkein tärkeimmäksi” asiaksi jutun editointiprosessissa.

Käsittelevässä editoinnissa on myös keskeistä tarkentaa ja ylläpitää jutun rajausta. Editoija perusteli ensimmäisellä editointikerrallaan korvauksia ja poistoja usein liian tiedon karsimisella ja toisteisuuden vähentämisellä. Tällaisia perusteluja luontevasti kuvaavaa kriteeriä ei löydy Vandendaelen (2017, 113) tarkennetuista tuotantokriteereistä. Sitä vastoin Vandendaelen (2018, 276) alustavissa kriteereissä ne sopivat päällisin puolin kriteeriin, jossa keskeistä on pitää juttu lyhyenä ja yksinkertaisena. Kyseinen kriteeri muodostui tässä analyysissä olennaiseksi tarkennettujen tuotantokriteerien rinnalle. Kuitenkaan mainittujen interventioiden tarkoituksena erityisesti liian tiedon karsimisen perusteen suhteen ei ollut tekstin kutistaminen konkreettisesti lyhyemmäksi vaan enemmän sisällöllinen ja kielellinen tiivistäminen. Featuren tyylilajilla ei uutisten, joiden kontekstissa Vandendaelen (2017; 2018) tuotantokriteerit ovat muovattu, tavoin ole sisäänrakennettua tiiviyden tavoitetta. Katson sisällöllisen tiivistämisen liittyvän olennaisesti haastatteluissa esiin nousseeseen jutun rajauksen aiheeseen.

Editoija ja toimittaja toivat molemmat haastattelussa esiin ”toisen jutun aiheet”, joilla he viittasivat teemoihin ja anekdootteihin, jotka eivät mahtuneet käsillä olevaan juttuun ja joista voisi kirjoittaa oman juttunsa. Tällaista jutun rajaukseen liittyvää karsimista tehtiin käsittelevässä editoinnissa paitsi yksityiskohtaisella lause- ja virketasolla myös laajemmin kappaletasolla. Editoija esimerkiksi poisti muutamia kappaleita, joissa kuvailtiin suomen eri heimojen erityispiirteitä, sillä hän katsoi niiden olevan liian kaukana jutun keskeisestä näkökulmasta. Yksityiskohtaisemmalla tasolla editoijan sanoin ”turhan” informaation vähentäminen poistoilla ja korvauksilla näkyi asiana, jolla editoija pyrki saamaan tekstin huomion tarinan ja lukijan kannalta olennaisimpaan. Tulkitsen rajanvetämisen lukijalle olennaisen ja epäolennaisen tiedon välillä palvelevan jutun rajaamista, vaikka usein jutun rajaamisen nähdään liittyvän erityisesti näkökulman valintaan (Töyry ym. 2008, 67).

Editoija luonnehti juttuun tehtyjä interventioita ”pieneksi sujuvoittamiseksi” ja puhui vastaavista ylimääräisen informaation poistoista tietynlaisena tehokkuutena lukijan kannalta: tekstissä halutaan kertoa vain tarinan kannalta merkityksellisiä seikkoja.

Yksityiskohdat ovat tärkeitä ja hyviä, mutta niillä pitää olla jokin merkitys. [– –] Että kun kirjoittaminen on sellaista, että siinä [– –] kirjoittaja ottaa niin kuin sen lukijan aivot haltuun ja vie niitä sinne, minne haluaa. Niin siinä [– –] pitää mennä suoraan. (Lauri Malkavaaran tutkimushaastattelu)

Toisaalta rajaamiseen liittyvät interventiot eivät pelkästään merkinneet poistoja ja korvauksia. Keskustelua siitä, mikä jutun ja lukijan kannalta on olennaista mainita, käytiin esimerkiksi lisäyksen kohdalla, jossa kerrottiin Miss Universum Armi Kuuselasta: editoijan mukaan Kuusela täytyi mainita jutussa, jos Miss Eurooppa Ester Toivonen mainittiin.

Vastaavaan sisällölliseen rajaamiseen liittyvää tuotantokriteeriä Vandendaele (2017; 2018) ei esitä. Featurejutun editointiprosessin aikana hienosäädettävä jutun rajaus voisikin olla tämän analyysin havaintojen perusteella oma tuotantokriteerinsä, jossa on olennaista pohtia, mikä on jutun näkökulmassa olennaista mainita lukijalle ja mikä taas ei. Analyysini mukaan jutun aiheen rajaaminen näyttäytyi editoijalle ja toimittajalle yhteisenä, jatkuvaluonteisena prosessina. Käsitteleväänkin editointiin kuului näin ollen kielellisen ilmaisun ja jutun rakenteen eli lukukokemuksen parantamisen (Töyry ym. 2008, 19) ohella myös jutun sisällön ja näkökulman muokkaamista.

Viimeistelevässä editoinnissa tavoitellaan tiiviyyttä ja miellyttävää lukukokemusta

Editoija kertoi yrittävänsä editointiprosessin lopussa tehdä jutun mahdollisimman hyväksi ”yksityiskohtia myöten”. Toisin sanoen jutun suurien linjojen editoinnista siirrytään kohti pienempiä seikkoja. Viimeistelevän editoinnin vaiheen erityispiirteenä näyttäytyi rytmien ja lyhyenä ja yksinkertaisena pitämisen kriteerit. Kun juttuun tehdään taitossa viime silauksia, keskeistä on tiivistää tekstiä ja samalla tehdä jutusta kielellisesti ja visuaalisesti mahdollisimman miellyttävä. Taiton merkitys on viimeistelevässä editoinnin vaiheessa suuri. Tätä selittää se, että Kuukausiliitteessä painettu lehti on yhä keskeinen tuote, joten työtä tehdään monin osin niin sanotusti ”printti edellä” ja lähes valmiita juttuja printin vaatimusten mukaisesti hioen.

Astrid Vandendaele, Ludovic De Cuyper ja Ellen Van Praet (2015, 1, 21–22) kirjoittavat, että vastoin yleistä käsitystä toimitussihteerit tekevät juttua viimeistellessään paljon muutakin kuin ”trimmaavat pois läskit” eli leikkaavat jutusta pois epäolennaisen, toisteisuuden ja latteudet, jotta juttu mahtuu sille printissä varattuun paikkaan. Kuitenkin tutkimuksessani viimeistelevän editoinnin vaiheessa poistovoittoisuus, korvauksissa ilmeinen ilmaisun tiivistäminen ja editointien perusteluissa havaittavissa oleva lyhyiden ja yksinkertaisuuden kriteerin korostuminen viittaavat juuri tällaiseen ”trimmaamiseen”. Kun käsittelevässä editoinnissa jutun lyhyenä ja yksinkertaisena pitämisen kriteerin tavoitteena ei pääsääntöisesti ollut lyhentää juttua sen pituuden vuoksi, viimeistelevässä editoinnissa tarkoituksena oli päinvastoin juuri se: taittomalliin sovittaminen.

Tuohon taittoon asettaminen ja lyhentäminen [– –] ja orporivit ja orpotavut, että se on tällaista, näitä painoteollisuuden vanhoja sääntöjä noudatetaan. Ja sitten, kun [– –] on tietty sivumäärä ja tietyt kuvat, niin sehän [juttu] ei mene siihen [printtilehden sivuille] tasan, se on vaan laitettava siihen tasan sitten, se tapahtuu lyhentämällä. Lyhentäminen on parantamista käytännössä aina, melkein aina. (Lauri Malkavaaran tutkimushaastattelu)

Vandendaelen (2017, 105–106) tutkimuksessa, jossa alustavia tuotantokriteerejä määriteltiin uudelleen, haastatellut toimitussihteerit katsoivat, ettei lyhyenä ja yksinkertaisena pitäminen ollut yksistään tuotantokriteeri vaan lyhentäviä interventioita tehtiin aina jostakin toisesta syystä. Tutkimukseni vahvistaa tätä käsitystä, jonka mukaan jutun lyhentäminen tavoitemittaan on keskeinen osa viimeistelevää editointia, mutta tekstin lyhentämistä tehdään pitkälti jonkin toisen kriteerin ohjaamana.

Esimerkiksi seuraavaa korvausta editoija perusteli osin lyhentämisellä taittoa varten. Toiseksi perusteeksi hän mainitsi sujuvuuden lisäämisen verbirakennetta yksinkertaistamalla. Kyseisessä esimerkissä voidaan siten nähdä myös tarkennettujen tuotantokriteerien lauserakennetta koskevan ohjenuoran vaikuttaneen interventio päätökseen. Editoija toisaalta samalla muokkasi kohtaa omien mieltymystensä mukaiseksi, joten myös tyylin kriteerillä oli osansa muutoksessa:

Hän on valmistautunut järjestämään vainajille siunaushetken, jos heidät saadaan toimitettua takaisin Pälkäneelle.	Hän aikoo järjestää vainajille siunaushetken, jos heidät saadaan takaisin Pälkäneelle.
---	--

Lyhentävissä interventioissa keskeiseksi vaikuttavaksi tekijäksi nousi painoteollisuuden säännöt, kuten Malkavaaran aiemmasta sitaatista on luettavissa. Tällainen peruste kuvastaa ensi sijassa rytmin kriteeriä, jossa keskitytään yksittäisen artikkelin ja samalla julkaisun graafiseen sujuvuuteen ja rytmiin (Vandendaele 2017, 113). Taiton säännönlaisuuksissa on kyse alalla vakiintuneista tavoista esittää tekstiä lehtien sivujen palstoilla esteettisesti sujuvalla tavalla. Vandendaele (mts. 112) katsookin rytmin olevan lähinnä taittajan hyödyntämä kriteeri. Tutkimuksessani kuitenkin myös editoija hyödynsi kyseistä kriteeriä runsaasti yksittäisen artikkelin editoinnissa. Hän kuvasi työnsä lähestyvän osittain taittajan työtä.

Tutkimushaastattelussa editoija ei sinänsä suoraan maininnut kielelliseen tyyliin liittyviä seikkoja, mutta hän perusteli joitakin interventioita käsityksellään siitä, mikä on kielellisesti ”parempaa”. Hieman vastaavasti Vandendaelen (2020, 1667) tutkimuksessa toimitussihteerit ja graafikot eivät aina pystyneet perusteellisesti selittämään, miksi jokin tietty muutos oli tehty, kun alkuperäinen teksti oli kielensä ja julkaisukohtaisen tyyliensä osalta virheetöntä. Toisinaan muuta selitystä ei löytynyt kuin henkilökohtaiset mieltymykset. Kyseisen tutkimuksen informantit ajattelivat, että yksilön mieltymysten mukainen estetiikka voidaan laskea omaksi tuotantokriteerikseen eli piileväksi muutoksen motivaattoriksi (ks. Vandendaelen 2020, 1667). Tyylin kriteeriin liittyvät asiat vaikuttivat siis olevan sekä hyvin henkilökohtaisia että jokseenkin vähäisesti sanallistettuja. Editoija kommentoi haastattelussa tyyliin liittyviä asioita yleisellä tasolla:

Esimerkiksi kouluissa monet äidinkielenopettajat ovat halunneet, että on eläviä verbejä ja predikaatteja ja elävää kieltä ja runsas sanavarasto, niin se on usein mielestäni [– –] huonoa kirjoittamista, koska se on raskaampaa lukea ja vaikeampaa ymmärtää. Pitää ymmärtää, missä kohdassa [tulee] käyttää tavallisia ilmaisuja ja missä kohtaa erikoisempia. Jos on tarkoitus pysäyttää lukija, niin sitten, mutta jos on tarkoitus vaan edetä, niin [– –] on parempi käyttää tutumpia sanontoja. (Lauri Malkavaaran tutkimushaastattelu)

Kuten lyhyenä ja yksinkertaisena pitämisen tuotantokriteeriä myös tyylin kriteeriä hyödynnettiin usein jonkin toisen kriteerin parina. Vandendaele (2017; 2018) tulkitsee tutkimuksissaan samanaikaisesti käytössä olevia kriteerejä dominanteiksi ja resessiivisiksi sen mukaan, kumpi hyödynnetyistä kriteereistä oli vahvemmin esillä aineiston perusteluissa ja kumpi vähemmän painokkaasti. Tyylin kriteerin hyödyntäminen näyttäytyi tutkimuksessani ennemmin resessiivisenä muutoksen motivoijana. Lyhyenä ja yksinkertaisena pitämisen kriteerin kohdalla rajanveto siinä, hyödynnettiinkö kriteeriä dominantisti vai resessiivisesti, oli häilyvämpi.

Vandendaelen (2017, 113) tarkennetuissa tuotantokriteereissä on annettu verrattain paljon tilaa visuaalisuuteen ja kielelliseen esteettisyyteen liittyville kriteereille. Tutkimukseni perusteella tällainen kriteerilistassa ilmenevä estetiikan painotus on perusteltu ratkaisu viimeistelevän editoinnin vaiheessa, jota myös Vandendaelen tutkimukset (2017; 2018) käsittelevät.

Työparikohtainen suhde määrittää editoinnin painotusta ja laajuutta

Editointi on erottamattomasti sosiaalista. Editointiprosessissa työnjako editoijan ja toimittajan välillä näyttää analyysini perusteella tilanteiselta ja persoonaan sitoutuneelta. Editoijan tarkastelemien seikkojen painotus riippuu jutun aihepiiristä ja toimittajan työtavoista ja vahvuuksista. Toisaalta editointiin liittyy editoijan ja toimittajan välisen työskentelysuhteen laatu. Voikin sanoa, että editoinnin kohteena on lehden ja yksittäisen tekstin lisäksi kirjoittaja itse ja hänen ammattitaitonsa.

Editoija painotti haastattelussa sitä, miten erilaisia editointiprosessit voivat olla: yksi juttu voi vaatia suuria rakenteellisia muutoksia, kun toisen parissa keskitytään kenties enemmän tarkistamaan ajatusketjujen järkevyyttä ja faktojen paikkansapitävyyttä.

Kun kirjoittajat ovat tuttuja, niin minä hyvin selvästi tiedän, että missä asioissa heillä ei ole ongelmia ja missä heillä on ongelmia. (Lauri Malkavaaran tutkimushaastattelu)

Rotuteorioiden suurmaa -jutun editointiprosessia editoija kuvasi ”pikku näpertelyksi” viitaten siihen, ettei siinä ollut tarvetta isomman mittaluokan interventioille. Editoija luotti toimittajan faktantarkistukseen, minkä vuoksi valtaosa osa hänen editoinnistaan kohdistui toisaalle. Toimittajan interventiot painoutuivat perusteiltaan selkeästi faktojen tarkkuuden kriteeriin.

Keskinäinen luottamus näkyi editoinnin dialogisessa luonteessa, jonka yksi osoitus oli se, kuinka editoija itse kirjoitti lisää tekstiä juttuun. Editoija kertoi haastattelussa, että

hän saattoi välillä kirjoittaa pitkiäkin pätkiä lisätekstiä, mikäli se on työskentelysuhteen kannalta mahdollista. Tällaisen editoinnin mahdollistajaksi hän mainitsi esimerkiksi tuttuuden kirjoittajan kanssa. Editoija kertoi toisaalta olevansa varovaisempi nuorempien toimittajien kanssa, sillä nämä saattoivat jännittää editointia.

Editointiprosessin laajuus ja kesto vaihtelivat niin ikään yhteistyösuhteen mukaan. Editoija kuvaili haastattelussa, kuinka erään pitkäaikaisen kollegan juttujen editointi oli usein hyvin pitkäjänteistä ja -kestoista: editointia voitiin tehdä pisimpien juttujen kohdalla paitsi useissa eri tekstiversioissa myös tuntien ajan keskustellen.

Editoinnin sosiaalisuudesta kertoo myös se, kuinka prosessi ulottuu yksittäisten juttujen yli. Editoija kertoi itselleen tyypillisen toimintatavan olevan palautteenanto ja palautteen ”palastelu”. Palastelulla hän tarkoitti sitä, että hän säästää jotain kehitysehdotuksiaan myöhempään hetkeen, jotta toimittajalle jää aikaa sopeutua muutokseen.

Samaan aikaan kun editoin tätä kirjoitusta, editoin jo niitä tulevia [––] Saattaa olla niin, että ajattelen, että myöhemmin sen [kirjoittajan] kanssa paneudun tähän asiaan enemmän. (Lauri Malkavaaran tutkimushaastattelu)

Vaikka tutkimukseni ei kata Maija Töyryn, Panu Rädyn ja Kristiina Kuisman (2008, 16) mainitsemaa jälkipalautteen vaihetta, palautteenanto on analyysini perusteella olennainen osa myös käsittelevän editoinnin lomassa tapahtuvaa ohjaavaa editointia. Palautteenanto vaikutti olevan yksittäisten juttuprosessien yli jatkuva prosessi. Töyryn, Rädyn ja Kuisman (2008, 16) määrittelemään jälkipalautteeseen kuuluu toimituksen työskentelyn kehittäminen, jota tällainen pidemmän tähtäimen editointi olennaisesti on. Samalla editoija välittää julkaisuorganisaationsa – ja yleisemmin alan – normeja kirjoittajalle kumuloituvasti, kerta kerran jälkeen yhä tarkemmin. Andrew Duffy (2021, 642) mainitseekin editoijan yhdeksi organisationaaliseksi rooliksi kirjoittajien sosiaalistamisen toimituksen työhön sen eri puolineen.

Lopuksi

Editoija, Kuukausiliitteestä vastaava liitepäällikkö Lauri Malkavaara kertoi tutkimushaastattelussa editoivansa kolmea seikka: lehteä, juttua ja kirjoittajaa. Kaksi ensin mainittua sisältyvät luontevasti editoinnin vaihemalliin (Töyry ym. 2008, 16), mutta niin kutsuttu kirjoittajan editoiminen näyttäytyi pelkkää jälkipalautetta dynaamisempänä ja pitkäaikaisempänä prosessina. Kirjoittajan taitojen harjaannuttaminen editoijan opastuksella ulottuu yhdestä juttuprosessista kerääntyneistä havainnoista aina seuraaviin, tuleviin juttuihin. Palautteenanto tavalla, joka mahdollistaa kirjoittajan kehittymisen ja hyvän yhteistyösuhteen, vaatii taitoa. Tutkimukseni perusteella editoijan ja toimittajan välinen yhteistyösuhte vaikuttaa konkreettisella tasolla siihen, kuinka paljon juttua lopulta editoidaan.

Katsonkin, että panostaminen siihen, miten editointia tehdään sosiaalisesti rakentavalla tavalla ja miten editointiin suhtaudutaan toimituksissa, voi olla merkittävä valtti julkaisun laadukkuuden näkökulmasta. Jatkuvasti kehittyvät toimittajat ovat etu sekä työnantajalle että lukijoille. Vetävää journalismia ja laadukkaita juttuja syntyyneen parhaiten silloin, kun niitä tehdään yhdessä ja aiemmasta oppien. Edellä mainittujen syiden vuoksi on hälyttävää, miten vähän journalistisen editoinnin sosiaalista puolta on

tutkimuskirjallisuudessa käsitelty, ja ammattikirjallisuudessakin siitä on mainintoja lähinnä toimittajan näkökulmasta (esim. Jacobi 1991; Scanlan 1999; Kramer ja Call 2009).

Prosessinäkökulma, jota tutkimuksessani lähestyin versioanalyysillä ja retrospektiivisillä haastatteluilla, tarjoaa väylän editoinnin tavoista oppimiseen ja editoinnin tarkasteluun laajemmin alalla ja toimituksissa. Paitsi editoinnin sosiaalisuudesta myös avainkohtien ja rajauksen editoinnista ja niiden olennaisuudesta käsittelevässä editoinnissa on varteenotettavaa omaksuttavaa käytännön työhön, sillä juuri ne ovat seikkoja, jotka saavat houkuteltua lukijan tekstin ääreen ja myös pitämään otteessaan.

Viimeistelyvaiheen keskeinen huomio on puolestaan Malkavaaran sanoin se, kuinka tekstin tiivistäminen on melkein aina sen parantamista, ja toisaalta se, kuinka yksityiskohdilla on merkitystä laadukasta juttua tavoiteltaessa. Tutkimustulokseni kannustaa tarkastelemaan sitä, millaisia ovat juttujen kannalta mielekkäät yksityiskohdat ja miten niitä kannattaa hyödyntää. Editoinnin näkyväksi tuominen voi olla monesta näkökulmasta tarpeellista – eikä vähiten siitä, kuinka se voi hyödyttää sekä keskenään että muunlaisen ajanvietteen kanssa kilpailevia journalistisia toimijoita.

Analyysi perustuu Jyväskylän yliopistossa tehtyyn journalistiikan pro gradu - tutkielmaan "Työ, jota ei ole olemassa" – Featurejutun editointiprosessi Kuukausiliitteessä (2023). Gradu palkittiin Mevi ry:n tutkielmastipendillä Median ja viestinnän tutkimuksen päivillä keväällä 2024.

Kirjallisuus

- Duffy, Andrew. 2021. "Out of the shadows. The editor as a defining characteristic of journalism." *Journalism* 22 (3): 634–649. <https://doi.org/10.1177/1464884919826818>
- Esser, Frank. 1998. "Editorial Structures and Work Principles in British and German Newsrooms." *European Journal of Communication* 13 (3): 375–405. <https://doi.org/10.1177/0267323198013003004>
- Galletta, Anne ja William Cross. 2013. *Mastering the Semi-structured Interview and Beyond. From Research Design to Analysis and Publication*. New York: New York University Press.
- Gass, Susan. M. ja Alison Mackey. 2017 [2000]. *Stimulated Recall Methodology in Applied Linguistics and L2 Research*. New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315813349>
- Greenberg, Susan. L. 2016. "Editing, Fast and Slow." *Journalism practice* 10 (4): 555–567. <https://doi.org/10.1080/17512786.2015.1114898>
- Grésillon, Almuth ja Daniel Perrin. 2014. Methodology: From speaking about writing to tracking text production. Teoksessa *Handbook of Writing and Text Production*, toimittaneet Eva-Maria Jakobs ja Daniel Perrin, 79–111. Berliini: De Gruyter Mouton. <https://doi.org/10.1515/9783110220674.79>
- Haapanen, Lauri. 2017. *Quoting practices in written journalism*. Helsingin yliopiston Suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos. Helsinki: Unigrafia. Artikkelimuotoinen väitöskirja. <https://helda.helsinki.fi/items/a2ba13ca-77c2-4298-98ae-e70d1115eec4>
- Haapanen, Lauri. 2018. *Overcoming methodological challenges in text production research. A holistic approach through data triangulation*. Jyväskylän yliopisto. AFinLA-e: Soveltavan kielitieteen tutkimuksia, 11, 45–70. <https://doi.org/10.30660/afinla.69700>

- Helle, Merja. 2011. *Toimitustyö muutoksessa*. Toiminnan teoria ja mediakonseptin käsite tutkimuksen ja kehittämisen kehyksenä. Tampereen Yliopistopaino. Väitöskirja. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/66695>
- Hirsjärvi, Sirkka ja Helena Hurme. 2017. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.
- Jacobi, Peter. P. 1991. *The Magazine Article. How to Think It, Plan It, Write It*. Indiana: Indiana University Press.
- Kramer, Mark ja Wendy Call, toim. 2009. *Telling True Stories*. New York: Plume.
- Perrin, Daniel. 2013a. "Investigating language and the media. The case of newswriting." *AILA Review* 26 (1): 57–78. <https://doi.org/10.1075/aila.26.05per>
- Perrin, Daniel. 2013b. *The Linguistics of Newswriting*. Amsterdam: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/aals.11>
- Ruusuvuori, Johanna ja Liisa Tiittula. 2005. Johdanto. Teoksessa *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*, toimittaneet Johanna Ruusuvuori ja Liisa Tiittula. Tampere: Vastapaino.
- Scanlan, Christopher. 1999. *Reporting and Writing. Basics for the 21st Century*. Oxford: Oxford University Press.
- Suomen Tietotoimisto [STT]. Juttujen käsittely perusuutispalveluun. Luettu 16.12.2021: <https://stt.fi/tyylikirja/ideasta-jutuksi/juttujen-kasittely-perusuutispalveluun/>
- Töyry, Maija. 2011. "Lukijälähtöisyys aikakauslehtijournalismissa." Teoksessa *Journalismi murroksessa*, toimittanut Esa Väliverronen, 129–149. Helsinki: Gaudeamus.
- Töyry, Maija, Panu Rätty ja Kristiina Kuisma. 2008. *Editointi aikakauslehdessä*. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu ja IADE Suomen taideyliopistojen koulutus- ja kehittämisinstituutti.
- Vandendaele, Astrid. 2017. *The newsroom's last line of defence. A linguistic ethnographic investigation into newspaper sub-editing*. Ghent University. Faculty of Arts and Philosophy. Väitöskirja.
- Vandendaele, Astrid. 2018. "'Trust Me, I'm a Sub-editor'. 'Production values' at work in newspaper sub-editing." *Journalism Practice* 12 (3): 268–289. <https://doi.org/10.1080/17512786.2017.1291312>
- Vandendaele, Astrid. 2020. "Designing the news. A practitioner perspective on the production values in newspaper sub-editing." *Journalism* 21 (11): 1655–1675. <https://doi.org/10.1177/1464884917743389>
- Vandendaele, Astrid, Ludovic De Cuypere ja Ellen Van Praet. 2015. "Beyond 'Trimming the Fat'. The Sub-editing Stage of Newswriting." *Written communication* 32 (4): 368–395. <https://doi.org/10.1177/0741088315599391>
- Väliverronen, Esa. 2011a. "Journalismin muutoksia jäljittämässä." Teoksessa *Journalismi murroksessa*, toimittanut Esa Väliverronen, 7–10. Helsinki: Gaudeamus.
- Väliverronen, Esa. 2011b. "Journalismi kriisissä?" Teoksessa *Journalismi murroksessa*, toimittanut Esa Väliverronen, 13–31. Helsinki: Gaudeamus.

Kirjoittaja

Eevi Heikkinen

Eevi Heikkinen on tuore filosofian maisteri Jyväskylän yliopistosta pääaineenaan journalistiikka. Heikkinen työskentelee STT:llä toimitussihteerinä työnkuvanaan uutisten käsittelevä editointi.

Viite

¹ Kriteeristöjen julkaisuajankohdat ovat tässä analyysissä näennäisesti ristiriitaiset. Tarkentuneiden kriteerien osalta viitataan pääosin väitöskirjaan (Vandendaele 2017) eikä myöhemmin aiheesta julkaistuun artikkeliin (Vandendaele 2020). Alkuperäisten kriteerien osalta viitataan niitä käsittelevään artikkeliin (Vandendaele 2018).